

LA PARTICIPACIÓ JUVENIL A LA FUNDACIÓ MARIANAO

DANIEL OSIÀS VALVERDE

FUNDACIÓ MARIANAO

RECEIVED: 4 MARCH 2014

RESUM

Mobilitzar als joves per a que esdevinguin **protagonistes** en la **transformació** del seu entorn és una inquietud molt estesa arreu del conjunt d'administracions i entitats socials del nostre país. Sovint ens relaxem sota el fals discurs que anuncia que els joves d'avui no participen. A Marianao hem volgut lluitar contra aquesta afirmació mitjançant una estratègia basada en generar **oportunitats** reals de participació, utilitzant la **formació** com a mecanisme per a motivar al jove i dotar-lo de les eines necessàries per a que liderin experiències amb **impacte social** al seu barri. El resultat d'aquesta pràctica es mesura amb la vinculació de 80 joves a Marianao, configurats a partir de 9 col·lectius juvenils que estan desenvolupant projectes socials pensats i construïts per ells mateixos, en un autèntic viver de participació i compromís solidari amb la seva comunitat.

PARAULES CLAU: transformació; oportunitat; formació; impacte social; protagonisme

ABSTRACT

Mobilizing young people in order to become leaders of the transformation of their environment is a widespread concern in the public administration, social institutions and government of our country. We often support the idea that today youth do not participate. Marianao Foundation wants to fight against this myth by developing a strategy based on creating real opportunities of participation. We take training as a tool to motivate young people and to provide youth empowerment to lead social transformations of their neighborhoods. The results of the project is measured by linking 80 youth that are organized in 9 different groups to develop social projects designed and built by themselves in a genuine breeding ground of participation and commitment with their community.

KEY WORDS: transformation; opportunity; social impact; training; leadership

RESUMEN

Movilizar a los jóvenes para que acontezcan protagonistas en la transformación de su entorno es una inquietud muy extendida en todo el conjunto de administraciones y entidades sociales de nuestro país. A menudo nos relajamos bajo el falso discurso que anuncia que los jóvenes de hoy no participan. En Marianao hemos querido luchar contra esta afirmación mediante una estrategia basada en generar oportunidades reales de participación, utilizando la formación como mecanismo para motivar al joven y dotarlo de las herramientas necesarias para que lideren experiencias con impacto social a su barrio. El resultado de esta práctica se mide con la vinculación de 80 jóvenes a Marianao, configurados a partir de 9 colectivos juveniles que están desarrollando proyectos sociales pensados y contruidos por ellos mismos, en un auténtico vivero de participación y compromiso solidario con su comunidad.

PALABRAS CLAVE: transformación; oportunidad; formación; impacto social; protagonismo

L'any 1985 un grup de joves vinculat a l'associació de veïns del barri Marianao, a Sant Boi de Llobregat, va decidir ocupar l'edifici situat al carrer Girona, nº30 per a ocupar-se d'altres joves i infants en situació de risc d'exclusió social mitjançant l'impuls de projectes d'educació i acompanyament en el temps de lleure.

Al llarg dels següents 29 anys i fins a l'actualitat l'entitat ha pres diverses formes i ha evolucionat en el model de gestió, tot enfocant la seva atenció al global de la comunitat de Marianao amb projectes que inclús tenen impacte a tota la ciutat de Sant Boi. Tot i així, el treball d'empoderament del col·lectiu juvenil i la voluntat de que les persones del propi barri transformin la seva realitat més propera ha estat un tret d'identitat que s'ha mantingut present durant tot aquest temps.

A l'actualitat, el programa que treballa amb aquest objectiu porta per nom ESFERA Jove. Sota aquest títol hi trobem vinculades diverses activitats que persegueixen estimular la iniciativa dels joves del barri i afavorir que visquin un procés en el que passin de ser actors passius de la seva realitat a agents actius i compromesos que lideren el canvi a partir de les seves propostes i la seva pròpia experiència.

La participació, una aventura arriscada.

Aquesta idea, aparentment lògica i simple, sempre a estat una inquietud per moltes administracions i entitats socials d'arreu de Catalunya que ens preguntem com podem arribar als joves, com podem fer que s'impliquin i que es motivin per esdevenir actors del canvi. La resposta implica una autoreflexió prèvia de les entitats i administracions que hem de propiciar aquest procés: hem de renunciar a ser els protagonistes del mateix, ingredient fonamental d'aquesta recepta que es diu 'participació social'. Més que una renúncia, podríem parlar d'una "cessió": el **protagonisme** és l'element clau per a que el jove o la jove iniciï un procés de participació i lideratge social, amb vocació transformadora; estimular el protagonisme és propiciar que els joves comencin a dibuixar un camí que els no podem controlar (ni volem), i no sabem on portarà als joves. L'estímul de la participació és una aventura de risc, en la que hem d'assumir que nosaltres no som l'actor principal, ni tant sols el secundari. *Ens limitarem a generar les condicions necessàries perquè la recepta tingui èxit, i el protagonistes, en tota aquesta història seran els joves. Ells decideixen on comença, on els porta, quan es paren i quina direcció agafen en tot moment.*

L'experiència de Marianao

A Marianao aquesta reflexió ens va portar l'any 2006 a repensar tot el programa de joventut i a reinventar els nostres projectes de participació social juvenil.

Fins aleshores, existia l'anomenat 'Viver de projectes juvenils'. Consistia en la presència d'un tècnic o tècnica a l'entitat que esperava l'arribada de joves organitzats (o amb voluntat d'organitzar-se) per a donar-los suport en algunes necessitats com el procés de constitució en associació, l'elaboració d'un pressupost, etc. La realitat però és que els joves no s'hi acostaven, principalment perquè el context social que ens toca viure no estimula prou la seva iniciativa 'social' i no existien grups que de manera natural s'ajuntessin amb una inquietud com aquesta. L'escola i l'institut no resulten ser un marc en que s'eduqui en empenedoria social de manera intencionada, i l'entorn social i familiar tampoc ho afavoreix, a no ser que l'infant hagi participat prèviament a activitats com l'escoltisme, el món de l'esplai, etc.

Per tant fruit d'aquesta reflexió, des del programa de joventut de l'entitat varem reenfocar la nostra actuació amb la intenció d'abordar prioritàriament l'estímul de l'actitud emprenedora dels joves. La formació passaria a ser l'element inicial, el tret de sortida per a impulsar un procés de protagonisme i lideratge juvenil. L'objectiu seria dotar als joves de les eines necessàries per a que fossin capaços de conèixer el seu entorn, detectar una necessitat, i impulsar una idea donant-li forma de projecte social. Ho fariem, però, amb una metodologia que tingués un fort component lúdic i de cohesió de grup (motivació, treball en equip) i molt adaptada a cada grup de joves que hi participés. ***Aquest objectiu es va plasmar en dos programes: el crèdit de participació social als instituts i el curs de dinamitzadors juvenils.***

Els projectes de participació juvenil a Marianao

Ambdós persegueixen el mateix: joves de la comunitat tinguin l'oportunitat de viure un procés de participació i transformació de la seva realitat. El crèdit de participació s'efectua a les classes de 3er i 4art de la ESO de l'institut Marianao, de manera que enfoquem l'objectiu al col·lectiu de 14 a 16 anys i a TOTS els adolescents del barri (un element clau, que tots els adolescents de la comunitat tinguin l'oportunitat de

participar). El crèdit, que es desenvolupa durant quatre sessions a l'hora de tutoria, acompanya als joves de la classe a la detecció de necessitats del centre educatiu i la selecció d'una o dues idees que desenvoluparan i executaran.

Molt sovint, aquesta activitat acaba impactant al propi institut, i provoca que el 30% dels alumnes es motivin i es vinculin a la Fundació Marianao en el segon programa de foment de la participació que existeix: el curs de dinamitzadors juvenils.

Aquest curs, dirigit a joves de 15 a 25 anys del barri de Marianao, es concreta en una formació teòrica de 20 hores molt dinàmica en la que el grup (habitualment format per 20-25 joves) fa un anàlisi de la realitat de la ciutat i detecta una idea en base a les necessitats observades. La idea l'escullen els joves, i l'equip formador en cap cas qüestiona l'idoneïtat o no de la mateixa.

Un cop el grup ha fet la selecció de l'àmbit que vol abordar, es prepara un projecte pilot. Una intervenció pràctica, acotada en el temps, a través de la que els joves poden avaluar el funcionament del projecte, la resposta de la comunitat i l'impacte obtingut. Acabada l'experiència pilot finalitza el curs de dinamitzadors juvenils.

I és en aquest moment quan l'entitat proposa al grup de joves: "voleu seguir vinculats al programa de joventut tot desenvolupant aquesta idea de manera més estable en el temps?" Dels 8 cursos de dinamitzadors juvenils executats fins al moment, en set la resposta ha sigut 'sí'. En aquest moment cobra sentit el primer projecte del que parlàvem: el viver de projectes juvenils.

El grup de joves durant un màxim de tres anys, seguirà vinculat a Marianao creixent com a grup i desenvolupant el seu projecte social. Molts cops el seu objectiu (la idea inicial) canvia, es transforma o s'orienta cap a l'abordatge d'una altra necessitat. Ens és igual. El més important és que els joves han tingut l'oportunitat de gaudir d'un procés de participació per a la millora del seu barri, en el que ells i elles han estat els autèntics protagonistes: han decidit en tot moment què volien fer i com ho volien fer.

ESFERA Jove avui

L'experiència dels últims 8 anys ha donat com a resultat l'aparició de 9 col·lectius juvenils compromesos amb la seva comunitat desenvolupant actuacions per a transformar-la i millorar-la.

El col·lectiu 'l'Alternativa', proposa activitats d'oci inclusiu per a gent gran; els 'Fem Música' promouen activitats culturals per a promocionar els grups musicals de Sant Boi; l'associació 'Vente pa'ka' dinamitza activitats d'oci alternatiu juvenil; el col·lectiu 'CjV' impulsa una experiència d'oci familiar alternatiu per a majors de 35 anys; el col·lectiu 'Panda' dinamitza activitats de sensibilització multicultural a places de la ciutat dirigides a famílies i els seus fills i filles. Tots ells i fins a quatre col·lectius més donen vida avui al viver de projectes juvenils.

Tanmateix, defugir de la calidesa d'aquest mite, reflexionar què estem fent i què no estem fent per afavorir espais de participació reals, confiar en els joves i generar oportunitats de participació, son primeres passes per a construir nous models de compromís juvenil i empenedoria social.

Les claus de l'èxit

Segurament existeixen molts programes i actuacions que persegueixen aquest objectiu. És evident que no hi ha dos territoris iguals i per tant, no ens valen les mateixes respostes. Ara bé, hi ha algunes claus que condicionen i afavoreixen que el procés esdevingui una realitat. Si més no, a Marianao ens han servit per a assolir l'objectiu perseguit:

- **El rol del tècnic.** És qui ha de *facilitar* el procés. Treballar amb joves en l'àmbit de la participació social exigeix assumir que no és ell qui decideix, si no el que provoca que ho facin els joves mentre dona les eines per a que siguin líders i protagonistes del les seves pròpies idees. Alhora suposa treballar sense rigidesa, amb molta capacitat d'adaptabilitat. No hi haurà dos processos participatius iguals, ni en temps, ni en forma, i per tant el tècnic o tècnica ha d'adaptar-se constantment a les demandes dels joves.

- **L'impacte comunitari**, tot entenent que participar és transformar i la transformació esdevé possible sobre un context determinat, al que anomenem comunitat, que ha d'estar limitada i que els joves han de conèixer per a poder proposar-hi millores.
- **El protagonisme dels joves**, que exigeix un respecte absolut a les seves decisions. Decisions que no poden ser condicionades pels tècnics que fomenten el procés. Que els joves tinguin en tot moment les regnes és fonamental per a que es vinculin. I serà la vinculació i el sentiment de pertinença el que donarà continuïtat al col·lectiu i permetrà la consolidació dels projectes que dibuixin. Per afavorir aquest vincle és molt important la generació d'espais d'identitat i referència. A Marianao el projecte d'oci alternatiu juvenil 'Vente'pakà' juga aquest rol, aconseguint vincular a les seves activitats en horari nocturn a una mitja de 600 joves per cap de setmana. Això provoca que l'entitat sigui viscuda com un espai de referència i proximitat per al col·lectiu juvenil de Sant Boi de Llobregat.
- Finalment **la formació**, que és una palanca fonamental per a que els joves tinguin les eines i competències necessàries per a desenvolupar el seu projecte. Dissenyar-la i conduir-la és un dels rols principals dels tècnics.

'Involucra'm i ho aprenc'

La primera sessió de formació que l'any 2006 es va realitzar amb el grup de joves que impulsarien després el programa VPK, va començar amb una cita del polític i científic nord-americà Benjamin Franklin, que deia: "Digues-me i ho oblidó, ensenya'm i ho recordo, involucra'm i ho aprenc".

Els programes de participació juvenil que s'han plantejat durant aquests anys han conservat la fidelitat a les claus ideològiques en les que es basen, i ha anat configurant, amb el pas del temps, un autèntic viver de participació social juvenil.

L'únic secret ha estat cedir el testimoni als joves, confiar-hi, i permetre'ls aprendre a caminar en el món de l'acció social. El destí, com a protagonistes de la seva història, ha estat sempre i continuarà estant, a les seves mans.